

“KEMALİST TEK PARTİ DÖNEMİNDE LAİKLİK”

Halide Edip Adivar, Kemalist Tek Parti döneminde Kemalist laikliği şu şekilde değerlendirmiştir: "Türkler sonunda, Sezarinkileri veya devletinkilerini verdiler; diğer yandan, Sezar ya da devlet, tanrıya ait olanları halen muhafaza ediyor. Diyanet İşleri Başkanlığı özgür bırakılmadıkça (şimdi denetim altına olmuş olduğu gibi) başbakanlık ofisi tarafından kontrol edilmesine son verilmedikçe; o, daima hükümetin aracı olacaktır. Bu bakımdan, Türkiye'deki Müslüman cemaati, Hıristiyan patriklerinden daha az imtiyazlı ve daha az bağımsızdır. Bunlar kendi özel planlarını istekleri doğrultusunda dogma ve dinin bütün meseleleri üzerinde karar veren hür müesseselerdir; buna karşılık İslam cemaati, devlet siyasetine bağlanmıştır. Bu durum, Türkiye'de İslam'ın manevi gelişimi önünde büyük bir engeldir ve onda dinin siyasi amaçlar için kullanılması tehlikesi vardır.

Devlet, kendini dini kontrolden tamamen kurtarmış olduğuna göre; o da, İslam'ı kendi başına bırakmalıdır. Devletin sadece **“her yetişkin Türk vatandaşı, erkek veya kadın benimsemeyi istediği dini benimsemekte serbesttir”** demesi yetmez; fakat İslam cemaatinin, kendi gençlerine dinini öğretmesine de izin vermelidir. Şimdi okullar dini eğitim vermezken ve dini müesseseler ilga edilmişken, İslam cemaati, dini bir cemaat olarak kalmaya devam edecekse; kendi dini öğretim vasıtalarını, moral ve manevi müeyyidelerini yaratmalıdır. Bundan başka, Türkiye Müslümanları arasında ritüelde ve ibadetin esaslarında değişiklikler olması muhtemeldir; böylesi değişikliklerin olmasına, devlet müdahalesi olmaksızın izin verilmelidir.

Üniversite profesörlerinin İslam'da zaman zaman yeni ibadet biçimleri önerme teşebbüsleri –org müziğinin, sesli müziğin yerine kullanılması; müminlerin ayakkabılarını çıkarmaksızın camiye girişlerine izin verilmesi; inananlar oturarak dua edebilsinler diye sıra konması ve namazda bir takım karmaşık beden hareketlerinin kaldırılması gibi- derin bir memnuniyetsizlikle karşılaşmıştır" (Halide Edip Adivar, “Türkiye’de Diktatörlük ve Reformlar” Çev. Mehmet Özden, Türkiye Günlüğü, 37 (Kasım-Aralık, 1995), s. 123.)

Özetleyen

Celal SANCAR

Ankara, 8.11.2018